

Dr n. o zdr. Ewelina Sobocha

SEKSUALNOŚĆ OSÓB
Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ
INTELEKTUALNĄ

Konary 27.02.2016

Wybrane aspekty prawne dotyczące sfery życia intymnego człowieka

- **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej**

Art. 47 Rozdział II „Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela”

- **Karta praw Osób Niepełnosprawnych**

- **Standardowe Zasady Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych** /Zasada 9. Życie rodzinne i integralność jednostki/

- **Deklaracja Praw Seksualnych 2002 WHO** „seksualność jest integralną częścią każdej istoty ludzkiej. Prawo do seksu należy do fundamentalnych praw człowieka”

- **Komitet Praw Dziecka** w kontekście Konwencji Praw Dziecka 2003 przyjął rekomendację dotyczącą zdrowia i rozwoju młodzieży.

- **Kodeks Rodzinny i opiekuńczy** (Art. 12)

- **Kodeks Karny**

Seksualność osób niepełnosprawnych intelektualnie

straszy Rodziców, krępuje Opiekunów
w ośrodkach, gorszy Obserwatorów.

**Najlepiej udawać, że nie
istnieje.**

Podstawowe mity dotyczące seksualności niepełnosprawnych na przestrzeni lat

Seksualni maniacy
Etykieta przypisana osobom z niepełnosprawnością intelektualną jako „opętanych”, „ograniczonych” „niepohamowanych, owładniętych seksem maniaków”

mit Piotrusia Pana osoby niepełnosprawne są aseksualne

mit Frankensteinia osoby niepełnosprawne intelektualnie są seksualnymi dewiantami

mit Kuby Rozpruwacza niepełnosprawność intelektualna implikuje przestępczą seksualność

Seksualność

to biologiczna siła
napędowa motywująca
do nawiązywania
kontaktów i więzi
interpersonalnych.

Jest jednym z głównych
czynników sterujących
rozwojem osobowości.

Seksualność

jest integralną częścią osobowości każdej istoty ludzkiej.

Jej pełny rozwój zależy od zaspokojenia podstawowych ludzkich potrzeb, takich jak: pragnienie obcowania, ekspresji uczuć, czułości i miłości.

wynika z interakcji zachowań między jednostką a otaczającą ją strukturą społeczną. Pełen rozwój seksualności jest niezbędny do osiągnięcia dobrostanu w wymiarze indywidualnym, interpersonalnym oraz społecznym.

Piramida potrzeb ludzkich według Maslowa

Czynniki wpływające na zmianę hierarchii potrzeb

- wiek
- osobowość, charakter
- aktualny stopień zaspokojenia potrzeb
- sytuacja rodzinna oraz zawodowa
- sytuacja zdrowotna/ewentualna niepełnosprawność

- Krążą opinie mówiące, iż przejawy seksualności osób niepełnosprawnych mają charakter patologiczny i wiążą się z dewiacją, a same zachowania seksualne wzbudzają lęk i przerażenie.
- Zjawisko „upośledzania upośledzonych” odbiera szanse rozwoju w tych dziedzinach, w których mogłyby te osoby osiągać rezultaty zbliżone do normy.
- Społeczeństwo nie może odbierać osobom niepełnosprawnym prawa do przeżywania życia w jego różnych wymiarach.

Zdrowie seksualne według WHO

jest integracją biologicznych, emocjonalnych, intelektualnych i społecznych aspektów życia seksualnego ważnych dla pozytywnego rozwoju osobowości, komunikacji i miłości

- Deklaracja ta mimo upływu wielu lat nie znajduje przełożenia w praktyce!
(terapii, edukacji opiece nad osobami niepełnosprawnością intelektualną)

- Bez względu na stopień i rodzaj niepełnosprawności każdy z nas podlega tym samym prawom rozwojowym.
- Wszyscy ludzie odczuwają te same potrzeby, zarówno fizyczne, jak i psychiczne. Każdy człowiek ma prawo do szczęśliwego i godnego życia.

- Seks w społecznej świadomości kojarzy się z młodością, witalnością
- Panuje przekonanie, że prawo do satysfakcjonującego życia seksualnego mają tylko osoby zdrowe, gdyż powszechnie uważa się, że osoby seksualne to osoby zdrowe, a nie fizycznie, czy umysłowo niepełnosprawne

- Osoby niepełnosprawne, zwłaszcza intelektualnie uważa się za „aseksualne”, nie wymagające edukacji seksualnej i nie posiadające pragnień i potrzeb seksualnych
- Nie ma „typowych” ludzi z niepełnosprawnością umysłową i tego samego nie można też powiedzieć o ich seksualności

- Jednym z najgłębszych dramatów osób niepełnosprawnych intelektualnie jest pragnienie bycia kochanym
- Można być mniej sprawnym, wolniej się uczyć, czy nie mieć kończyn – nie oznacza to, że seksualność jest zaburzona, czy „nienormalna”

- Seksualność to m.in. płciowość,
a osoby niepełnosprawne mają płeć
- Ich seksualność wcale nie jest upośledzona
– ich niepełnosprawnością jest upośledzenie
intelektualne lub fizyczne

- Przez wiele lat seksualność osób niepełnosprawnych zwłaszcza intelektualnie była tematem tabu, wobec którego spuszczano zasłonę milczenia
- Niezaprzeczalny jest fakt, iż życie seksualne osób niepełnosprawnych intelektualnie istnieje tak samo jak życie seksualne osób w normie intelektualnej

- Funkcjonowanie seksualne osób niepełnosprawnych intelektualnie jest ściśle powiązane ze stopniem niepełnosprawności
  - Lekki/ umiarkowany – związki
  - Znaczny - autostymulacja

- Dzieci i młodzież oraz dorośli z niepełnosprawnością intelektualną wymagają szczególnego wsparcia, edukacji i odpowiedniej pomocy dostosowanej do ich specyficznych możliwości i potrzeb, ponieważ w każdej dziedzinie są one uzależnione od ludzi zdrowych.

- Wkraczanie w okres dojrzewania również z powodu niewiedzy, braku zrozumienia
  - budzi strach nie tylko u rodziców/opiekunów wyczekujących tego momentu, ale także u dzieci (powiększanie się piersi, pojawienie się owłosienia, pierwsza miesiączka, polucje).

Większość rodziców i opiekunów dzieci z niepełnosprawnością intelektualnie wypiera fakt seksualności ich dorastających dzieci

- Brak wiedzy na temat seksualności człowieka
- Koncentracja na niepełnosprawności
- Lęk o dziecko
- Mała dostępność do grup wsparcia

Edukacja seksualna osób niepełnosprawnych
intelektualnie
jest ich prawem,
a jej realizacja naszym
– specjalistów – obowiązkiem.

- Jak mówić o seksualności osób niepełnosprawnych intelektualnie, jeżeli w ogóle seksualność owiana jest tajemnicą i jest tematem tabu dla społeczeństwa?

Bez wątpienia seksualności swoich dzieci boją się wszyscy.... Rodzice, Opiekunowie ...

Reakcje młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną na zmiany somatyczne i fizjologiczne w okresie pokwitania:

Wg badań empirycznych i obserwacji:

- Osoby z niepełnosprawnością intelektualną ujawniają negatywne reakcje obserwując własne dojrzewające ciało
- Towarzyszy im często uczucie lęku, niepewności, złość, rozpacz – co w skrajnych przypadkach może powodować regres w rozwoju!

- Przyczyny można upatrywać w :
  - Negatywnym postrzeganiu tych zmian, brak rozumienia
  - Negatywne postawy rodziców lub opiekunów

U dziewcząt z niepełnosprawnością intelektualną:

- Brak przygotowania do pojawienia się pierwszej miesiączki - postrzegają jako chorobę, efekt zranienia lub coś „brudnego” i złego - może to doprowadzić do: pojawienia się zachowań agresywnych, autoagresywnych lub depresji, czasem niechęci do stosowania środków higienicznych.

U chłopców z niepełnosprawnością intelektualną:

- negatywne reakcje mogą pojawić się wobec pierwszej ejakulacji. Bywa przez nich rozumiana jako np.: niekontrolowane oddawanie moczu (może powodować to wstyd itd.)
- brak akceptacji pojawienia się owłosienia łonowego, czy też pachowego (w skrajnych przypadkach starają się je wyrwać)

Typowe stadia rozwojowe u osób z niepełnosprawnością intelektualną:

- Seksualność dziecięca
- Seksualność młodzieńcza
- Seksualność dorosła
- Seksualność starcza (M. Kościelska , Niechciana seksualność, 2004)

Wniosek:

wszystkie one mogą występować u tej grupy ludzi, pojawiają się z opóźnieniem w stosunku do wieku, mogą zatrzymać się na określonym etapie rozwoju, albo być przeżywane w sposób niepełny lub nadmiernie wyeksponowany.

Wnioski!

- Osoby z niepełnosprawnością intelektualną **dojrzewają tak samo jak ich sprawni rówieśnicy** – zmiany somatyczne są takie same i następują w takiej samej kolejności!
- **Wszelkie zaburzenia w dojrzewaniu płciowym mają charakter indywidualny.**
Nie są one objawem niepełnosprawności!

Aby osoba niepełnosprawna intelektualnie w pełni mogła zaakceptować zmiany zachodzące w organizmie **potrzebna jest edukacja!** Nie ma to być wiedza czerpana od kolegów i z gazet, ale od osób wykwalifikowanych!

Zarówno chłopcy, jak i dziewczęta z niepełnosprawnością intelektualną są płodni. Niepłodność nie wynika z niepełnosprawności intelektualnej tylko z innych osobniczych przyczyn.

**Edukacja stanowi czynnik
obniżający ryzyko nadużyć**

Zachowania seksualne osób niepełnosprawnych intelektualnie traktowane jako zagrożenie:

Niezrozumienie zachowań seksualnych osób niepełnosprawnych

kreowanie negatywnego obrazu seksualności osób niepełnosprawnych

Izolacja społeczna jako efekt trudnych zachowań seksualnych

Pozbawianie informacji osób niepełnosprawnych intelektualnie może przyczynić się do powstania wielu niebezpieczeństw:

Eksponowanie nagiego ciała w miejscach publicznych

Zbyt emocjonalne zachowania w stosunku do obcych ludzi

Brak informacji na temat zmian w okresie pokwitania mogą przyczynić się do powstania dyskomfortu psychicznego.

Edukacja osób niepełnosprawnych – założenia:

**Kompletna wiedza
na temat anatomii
i fizjologii ludzkiego
ciała**

**powinna uwzględniać
aspekty: biologiczne,
psychiczne, społeczne
i duchowe**

**Program dobrany pod
względem treści i formy
do możliwości i potrzeb
danej osoby**

**dostosowywanie zachowań do
wymagań społecznych**

**pogłębianie wiadomości oraz
umiejętności które pozwolą
świadomie przeciwstawiać się
przemocy seksualnej**

Mamy obowiązek pomóc osobom z NI. Razem możemy więcej!

- Osoba niepełnosprawna intelektualnie nie ma upośledzonej płci
- Nie można traktować seksualności osób niepełnosprawnych jako problemu
- Razem możemy zrobić bardzo dużo, by wspierać Twoje dziecko w rozwoju seksualnym

Warto pamiętać

Przy pełnej akceptacji niepełnosprawnego intelektualnie dziecka przez najbliższe otoczenie, w okresie dojrzewania dochodzi zazwyczaj do pewnej stabilizacji jego zachowania się.

A. Jaczewski, B. Woynarowska

**Edukacja zdrowotna osób niepełnosprawnych intelektualnie zależy w dużej mierze od pozycji społeczno-ekonomicznej i sytuacji życiowej osób niepełnosprawnych,
ale także od nas
– edukatorów i opiekunów.**

Osoby z głębszą niepełnosprawnością intelektualną należy :

- traktować indywidualnie,
- brać pod uwagę ich potrzeby, życzenia i tęsknoty.
- Musimy również wiedzieć, że sfera seksualno-erotyczna jest sferą bardzo intymną i na ile posiadamy moralne prawo by w nią wkraczać
- Przestać myśleć o nich jak o „dużych dzieciach” - **w domu, w szkole**
- Pracować nad tym by sfera ich seksualności przestała być tabu
- Pracować nad tym by ta sfera ich życia przestała być źródłem niezadowolenia, niezaspokojenia i cierpienia.

- **Jeśli młodego człowieka, szczególnie z niepełnosprawnością intelektualną, który sam wiedzy nie potrafi zdobyć, nie wprowadzi się w sprawy relacji seksualnych, realizacji potrzeby seksualnej, to zostawia się go całkowicie bezbronego wobec własnych przejawów płciowości, pragnień i popędu, a także zakusów innych osób.**

Częste błędy:

- **błąd przemilczania** – nieprzekazywanie wiedzy związanej z płciowością,
- **błąd opóźniania** – zbyt późne przekazywanie informacji lub dopiero wtedy, gdy dziecko zada pytanie,
- **błąd zniechęcania** – zaszczepianie wstrętu do życia seksualnego, tłumacząc to dobrem dziecka lub podopiecznego,
- **błąd zaprzeczania** istnieniu płci i traktowania **dzieci** jako istot aseksualnych,
- **błąd udaremniania** – udaremnianie kontaktu z płcią przeciwną.

Ważne !

- Ważne jest podjęcie konstruktywnej **dyskusji**, która pozwoli na wypracowanie wspólnych, jednoznacznych i spójnych **rozwiązań** akceptowanych i wdrażanych zarówno w domu rodzinnym, jak i w instytucji: szkole, warsztacie terapii zajęciowej, ośrodku rehabilitacyjnym itp.

Postulaty

- Należy szukać uniwersalnych rozwiązań usprawniających życie człowieka
- Należy łamać stereotypy dotyczące osób z niepełnosprawnością
- Należy traktować innych tak, jak chciałoby się być traktowanym

**Osoby niepełnosprawne intelektualnie
przekraczają bramy dorosłości niezależnie od
tego, czy wyrażamy na to zgodę, czy nie!**